

# Matti Kurikka "maan kavaltajana"

Kirj. A. B. Mäkelä

Suomalaisen sosialistisen työväenliikkeen kannalta voidaan Matti Kurikkaa jo pitää historiallisena henkilönä; sellainen hän itse asiassa oli jo pitkä ajat ennen kuolemaansa. Ei mikään erikoinen suuruus, vaan joka tapauksessa hauska ilmiö. Joutui tavallaan työväen lipunkantajaksi silloin kun luokkatietoisuuteen valveutuva osa työväestöä riuhtasi itsensä irti porvarien talutusnuorasta. Joutui siksi oikeastaan vastoin omaa tahtoansa. Sisimmästä sydäimestään hän oli porvarien uskollisin ystävä, työväen luokkataistelun sitkein vastustaja. Oli sitä loppuun asti, ja oli sitä aina — silloinkin kun porvarit häntä pahimmin vainosivat ja syleksivät. Sepä siinä asiassa juuri oli traagillisinta.

Kuten ainakin historiallisesta ilmiöstä, voimme hänestä nyt puhua "sine ira et studio" (vihatta ja kiihkotta).

## Sovelias epäiltäväksi.

Matti oli syntyisin Inkerinmaalta, Pietarin läheisyydestä; puhui venäjänkieltä kuin synnynäinen venäläinen. Ollen mustatukkainen, tummasilmäinen ja tavattoman vilkasliikkeinen, ei hän ensi katsannolta näyttänyt suomalaiselta vähääkään. Eräs ruotsinmaalainen sanomalehtimies, joka bobrikotfilaisrettelöjen ja kurikkavainon aikana kävi Helsingissä, kirjotti Kurikan enemmän näyttäneen europalaiselta soittotaiteilijalta kuin suomalaiselta työväenjohtajalta.

Hän oli kuitenkin täysin suomalaista sukua, joka aikoinaan oli sinne Inkeriin siirtynyt Kurikan pitäjältä. Yleensä lienevät inkeriläiset tiukempia kansallisuutensa säilyttämisessä kuin mitä Suomen rajain sisäpuolella ollaankaan. Matin vanhempi veli, valkotukkainen Tuomas, oli sekä rakenteeltaan, että eleiltään suomalaisen jäykkyyden perikuva. Molemmat kävivät koulunsa Helsingin suomalaisessa alkeisopistossa, josta pääsivät Helsingin yliopistoon. Eikä Matti sittemmin paljo koptuolellaan oleskellut, paitsi asevelvollisuutensa täytyi suorittaa siellä. Venäläiset sotilastoverit olivat häntä ankarasti vihanneet, niinkuin kaikkia muukalaisia; kerrankin äänettömästi päästä pieksäneet tajuttomaksi, ilman mitään muuta syytä kuin että tiesivät hänet suomalaiseksi.

Koulussa Suomessa hän taas oli kovilla "venäläisyydestään". Jos hän totuuden mukaan kertoi mitä hyvänsä edullista venäläisistä, että niissäkin oli sivistyneitä, herttaisia ja hyviä ihmisiä, tahi puhui Venäjän rikkauksista ja suurkaupunkien komeuksista, oli aina selkä vaarassa. Kun Helsinkiin majoitettu venäläinen sotaväki oli alamittaista, nälkiintynyttä, kurjaa hylkyväkeä Suomen pataljooniin ja varsinkin kaartiin verraten, oli hille koulupojalle "Vänrikki Stoolin tarinan" avulla muodostunut aivan nurinkurinen käsitys Venäjän ja Suomen voimasuhteista. Ja jos Matti sitä koki oikasta selittämällä täällä pidettävän

vain huonointa reserviväkeä, mutta että Venäjällä on uljaitakin joukkoja, komeampia kuin itse Suomen kaarti, seurasi sitä tavallisimasti tappelu.

Tämänlaatuisista syistä Matti senaikaisten toveriensa silmissä oli joutunut epäedulliseen valoon isänmaallisen mielenlaatunsa suhteen. Ja aivan suotta. Pakkoko hänen oli mennä toisten hullunkurisia käsityksiä oikomaan? Vaikka monet näistä tovereista myöhemmin tulivat huomaamaan, että Matti oli vain puhunut puhdasta totta, saattoi heillä silti säilyä myöhemmällekin iälle poika-aikana saatu kuva Matin venäläismielisyydestä.

Mutta oli toisia seikkoja, jotka tekivät Matin varsin epäiltäväksi henkilöksi paljoa laajemmissa piireissä. Olihan hän koulunkäynyt, yliopistossa oleskellut mies, joka kuitenkin ei ollut suorittanut tieteellisille eikä virkaurille johtavia tutkintoja ja opinnäytteitä. Yhteen aikaan — ”Viimeisen ponnistuksen” ja ”Pilvenhattaroitteen” ilmestyttyä — oli hänestä tosin odotettu jommoistakin kaunokirjailijaa, mutta kun näitä seurasi pari ala-arvoista teosta (”Aili” ja ”Viimeisessä talossa”), raukesivat nekin toiveet. Mentyänsä rikkaisiin naimisiin ja ostettuaan sanomalehtiliikkeen Viipurissa, hänellä taas oli asema porrasta alemmassa yhteiskuntapiirissä. ”kansallismielisessä” suomalaisessa nuorukaismailmassa. Mutta lyhyeen loppui sekin ilo: tuli vararikko ja sen kintereillä avioero. Porvarissiveelliseltä kannalta tämän ilmiön saattoi tulkita vain sillä tavalla, että Matti oli rahojen takia mennyt naimisiin, ja rahat hävitettyään hylkäsi vaimonsa. Mitä muita vaikuttimia siinä asiassa todella

oli, on tarpeetonta tässä selostaa. Seuraava askel — rupeaminen ulkomaalaisen, vieläpä amerikalaisen ”Mutual Life”-yhtiön henkivakuutusasiameheksi — vei hänet yhä alemmaksi. Ruveta nyt omia ”isänmaallisia” likeyrityksiä vastaan kilpailevan suurhujauksen palvelukseen, sehän oli jo kaiken arvostelun alapuolella — vaikka kyllä ymmärrettiin hänen tuohon turvautuneen muun elinkeinon puutteessa. Verraten vähän herätti site enää huomiota hänen tulemisensa Työmiehen toimittajaksi; mies, joka kerran oli sanonut jäähyväiset kaikille ”kunniallisille” elinkeinoille, saattoi tietysti alentua mihin tahansa. Ja sopivain asianhaarojen ilmaantuessa oli tästä kaikesta aina valmiina päätelmänä, että tuollainen mies oli ostettavissa verraten pienillä rahoilla.

Kohta Työmieheen tultuaan Matti alkoi yllyttää työväkeä ”vaalilakkoon” eli pidättäytymään tulossa olevista valtiopäivämiesvaaleista, koska senaikaiset valtiosäädöt eivät edustaneet kansaa muuta kuin paperilla; edustivat ainoastaan etuoikeutettuja luokkia, vaan ei kansan suurta enemmistöä. Niissä oloissa oli porvarillisten helppo leimata tuollainen käsitys suorastaan maankavallukseksi. Mahtavasti jyriskini Suometar kokoomaa ”radalta suistunutta seikkailijaa” vastaan. Päivälehti oli hiukan armeliaampi. Siellä joku erehtymättömän porvarillisen vaistonsa ohjaamana kirjotti aivan oikein ettei Matti itse olisi niin paha, vaan on huonossa seurassa. Mies, joka tuskin 20-vuotiaana oli luonut ”Viimeisen ponnistuksen”, oli toki eri aineista kuin sellaiset periaatteettomat, tunnottomat lurjukset kuin Eetu

Salin ja Taavi Tainio; ne ne vasta olivat vaarallisia.

Yleisessä mielipiteessä oli kuitenkin vallalla käsitys, jonka nojalla helposti saattoi leimata Martin vaikka maankavaltajaksi, milloin ikinä aihetta ilmaantui.

### Mikä se "maankavallus" sitte oli?

Niitä oli oikeastaan kaksi, ilman tuota jo mainittua vaalilakkoon kiihottamista, jota suomenkielisellä taholla kyllä pidettiin vähintään maankavalluksen valmisteluna, mutta jolle pääkaupungin "ulkopolitiikkaa" johtavissa ruotsikkopiireissä ei vielä annettu mitään rumaa nimeä — siitä luonnollisesta syystä, että suomalaisen työväen pysyminen poissa vaaleistä oli vain eduksi ruotsalaiselle puolueelle.

Ensimmäinen niistä varsinaisista maankavalluksista meni vähemmällä melulla kuin jälkimäinen eikä sentähden ole niin yleisesti tunnettu työväen keskuudessa.

Se tapahtui n. s. rauhanmanifestin johdosta Helsingissä toimeenpannun mielenosotuksen yhteydessä.

Tsaari Nikolai toinen oli Elokuussa 1808 antanut kehotuksen valloille kokoontua yhteiseen neuvotteluun sotavarustusten supistamisesta, josta sitte johtui ensimmäinen Haagin rauhankonferenssi. Kun tämä julistus tuli tunnetuksi, panivat rauhanystävät kaikissa maissa toimeen mielenosotuksia asian kannattamiseksi. Sellaista oli puuhattu Helsingissäkin ja Kurikka oli ollut mukana tätä koskevilla neuvotteluissa, työväkeä edustamassa — tosin itseottamallaan valtuudella, mutta eipä niitä ollut sen parempia valtuuksia muillakaan. Kuten sanottu, olivat politiikan ohjakset Helsingin ruotsikkojen

käsissä — salassa toimivien nurkkakuntien, joissa sitä myöten kuin miehet yllättävään tapausten pyörteessä alkoivat menettää ryhtinsä, johto vähitellen liukui hienoston valtioviisaalle rouvasväelle. Sieltä ne tulivat määräykset suruharjojen kantamisesta, kukkien viennistä Aleksanterin patsaalle jne.

Mielenosotuksen päivä oli jo määrätty ja tieto asiasta levinnyt työväen keskuuteen. Sitä pidettiin aika sukkelana tempuna, koska yleisenä käsityksenä oli, että tässä saataisiin tilaisuus rauhansian varjolla ja Bobrikoffin luvalla panna julkinen vastalause hänen sortopolitiikkaansa vastaan. Niinpä oli työväen piireissä valmistauduttu ottamaan osaa kulkueseen suurin joukoin. Silloin tuli kuin salama kirkkaalta taivaalta ns. Helmikuun julistus, joka yhdellä iskulla aikoi lopettaa Suomen perustuslailliset oikeudet. Se löi porvaripolitiikot sijat pökerryksiin ja sotki koko mielenosotuspuuhan. Sillä joku nero oli keksinyt sen väitteen, että jos nyt sellainen toimeenpantaisiin, selitettäisiin se venäläiseltä taholta kansan ilon ilmaisuksi tuon laittoman manifestin johdosta — jotensakin aiheeton otaksuma, joka sitte kun mielenosotus kuitenkin kaiken uhalla toimeenpantiin, osottautui vallan turhaksi. Helsingin suuret aamulehdet, joille hyvissä ajoin oli mielenosotuksesta annettu julistavaksi mahtavat ilmoitukset, niinkuin Työmiehellekin saman päivän iltanumeroon pantavaksi, eivät sisältäneet asiasta yhtäkään sanaa. Katsoivat aikeen peruutetuksi ja jättivät ilmoituksenkin julkasematta.

Pitkin päivää sitte kulki porvarien lähettiläitä Työmiehen toimistossa selittämässä mielen-

osotuksen peruuttamisen syitä ja koettamassa taivuttaa meitä tekemään tyhjäksi työväenkin aiheet siinä suhteessa. Matti varmaan olisi taipunut, jos hän ei nytkin olisi ollut huonossa seurassa. Valpas, vast'ikään toimitukseen tulleena, ei paljoakaan puhunut, mutta ei osottanut mitään taipumisen oireita. Minä puolestani jyrkästi vastustin kaikkea alistumista porvarillisten koplakuntien johtoon, joka minusta yleensäkin oli alkanut tuntua päättömältä hapuilemiselta, ja varsinkin tässä tapauksessa mielestäni oli vain valtioviisauden nimellä käypää arkuutta. Työväen kesken oli päätetty mielenosotukseen ryhtyä; jos porvarit eivät halua siihen yhtyä, olkoot yhtymättä, sillä hyvä. Tilaisuus oli minusta erittäin sopiva työväen itsenäiselle esiintymiselle, enkä olisi millään hinnalla suostunut päästämään sitä käsistämme. Yksi porvarien välittäjästä, Jean Boldt, vihdoin tuli vakuutetuksi siitä, että mielenosotus sitenkin toimeenpannaan, ja lupautui esittämään ruotsiksi samat punnet, jotka Matin piti esittää suomeksi. Mutta vielä viime hetkessä yritti oma kirjapainomme tehdä tenän. Sen entinen omistaja oli aluksi jäänyt sinne faktoriksi ja hänen poikansa painajaksi; kun paino oli matkan päässä toimituksesta, kävimme me siellä harvoin, vaan asiat toimitettiin juoksupojan ja puhelimen välityksellä. Korjauslukua varten lähetetyistä viimeisistä vedoksista huomasin mielenosotusilmoituksen jätetyn pois, vaikka se aikaisemmissa oli ollut. Kysyin faktorilta syytä puhelimella.

”Ei suinkaan sitä saa panna lehteen”, arveli äijä, ”kun ilmoituksen lähettäjät ovat kieltäneet.”

”Pannaan se”, vastasin. Varmuudeksi menin itse kirjapainoon katsomaan, että ilmoitus ja asiaa koskeva toimituksen kehoitus todella jäivät lehteen.

Seuraavana (sunnuntai) päivänä kokoontuivat työväen joukot lukuisampina kuin mitä Helsingissä ennen oli nähty; järjestyneissä riveissä marsittiin määrättyjä katuja senaattintorille. Liikkeellä oli paljo muutakin katuyleisöä, joka pysyi sivultakatojona, mutta uteliaisuudesta kerääntyi torille. Sitä varten kyhätylle puhujalavalle astui Kurikka ja kovalla äänellä alkoi puhua. Mutta hän ennätti lausua ainoastaan muutamia sanoja kun aivan ääressä olevan Nikolainkirkon kellot alkoivat soida hautaussoittoa. Niiden melulta ei ainakaan kauemmas saattanut kuulla muuta kuin sanan silloin, toisen tällöin, ilman yhteyttä. Boldt, joka sitte nousi lavalle, ainoastaan näkyi, vaan mitään ei kuulunut, hänellä kun oli heikompi ääni.

Mielenosotuksemme siis tällä katalalla tempulla pantiin pilalle. Tosin sitä porvarien taholta väitettiin pelkäksi sattumukseksi, mutta toista osotti heidän lehtiensä pilkanteko tuon onnistuneen kepposen johdosta. Vilpitön tarkotuksemme oli ollut panna vastalause koko kansan puolesta väkivaltaa ja sortoa vastaan, ja kun tätä vritystämme porvarien taholta niin myrkyllisellä ivalla kohdeltiin, sammutti se minusta ja monesta muusta viimeisenkin halun toimia yhdessä porvarillisten kanssa milloinkaan ja missään asiassa. Porvarien kannalta taas tämä heidän johtonsa alta irtaantuminen yhteisen vaaran uhatessa ei ollut muuta kuin maanpetosta, ja Matti, joka tässä, niinkuin kaikissa muissakin

tilaisuuksissa oli ollut ja halunnut olla enemmän näkösällä, tietysti joutui heidän silmissään pahimmaksi maankavaltajaksi.

Heti saivat porvarit uutta aihetta julkisesti leimata hänet sel-laiseksi. Aiheeksi tuli Työmie-hen menettely n. s. kansalaisad-ressi-asiassa.

### “Haaksirikkoon jouduttua”.

Kaikessa salaisuudessa olivat porvarilliset johtokoplat valmistautuneet keräämään nimiä ympärillä maan samalla viikolla, Maaliskuun alussa 1899, sitä varten laadittuun adressiin, jossa pyydettiin tsaria peruuttamaan edellä mainitun Helmikuun julistuksen. Nyt ei enää oltu kutsuttu Mattia eikä ketään muuta-kaan työväen edustajaa tätä koskeviin salaneuvotteluihin. Tiedon asiasta saimme kuitenkin hyvissä ajoin edellisellä viikolla. Neuvottelimme sekä keskenämme, että muiden työväenmiesten kanssa, mille kannalle asettua. Itse adressipuuhaa vastaan ei Matilla eikä useimmilla muilla olisi ollut mitään muistuttamista, kunhan vain työväenkin edustajia olisi ollut mukana sitä laatimassa. Heitä loukkasi etupäässä se, että työväkeä vaadittiin allekirjoittamaan paperia, jonka sisältöä ei ennakolta tunnettu ja johon siinä nimen keräystouhussa ei enää ollut aikaa tutustua. Vähän — tuskin ollenkaan — kannatusta oli silloin minun ajatuksellani, että koko adressihomma oli huono keksintö ja vain pahentaa asemaa. Ruveta rosvoa rukoilemaan on samaa kuin tunnustaa, ettei itsekään luota oikeuteensa, väitin. Mieli-piteeseeni saattoi jonkun verran vaikuttaa sekin, että näin tässä olevan tarjona mitä erinomaisimman tilaisuuden murtantua irti porva-

rien talutusnuorasta; kuta kipeämmältä tuo napavarren katkaminen nyt tuntuisi, sitä vaikeammaksi kävisi sen uudelleen yhteenliittäminen vastaisuudessa.

Porvarien tarkoituksena oli pitää adressipuuha salassa, kunnes nimien keräys oli toimitettu, etteivät venäläiset viranomaiset pääsisi hanketta keskeyttämään. Kuinka vähä maassa vielä silloin oli todellista kavaltajajenkeä ja kuinka järjestämätön Bobrikoffin urkkijatoimi aluksi oli väestön keskuudessa, siitä on parhaana todistuksena se, että vierailulla viranomaisilla ei näytä olleen pienintäkään vihiä koko adressiasista ennenkuin jälestä. Työmiehen tekemä “maankavalus” tässä jutussa oli se, että lehdessä oli adressin allekirjoittamista koskeva artikkeli päivä ennen kuin yleinen nimien keräys oli alkava — että siis lehti ennen-aikojaan paljasti eli ilmi antoi tämän isänmaallisen hankkeen. Itse asiassa kuitenkin tuossa kirjoituksessa puhuttiin nimen keräyksen tarkotuksesta niin hämärästi ja ohimennen, ettei asiantunte-maton siitä tullut tullut vii-saammaksi. Eikä siinä nimen-omaan kielletty työväkeä allekirjoittamasta heille tarjottavaa asiakirjaa, vaan jätettiin se itse-kunkin oman harkinnan varaan. Johtavana ajatuksena oli, että porvarit nyt vasta, johdettuansa maan valtiolliset asiat täydelli-seen haaksirikkoon, suvaitsevat turvautua työväen apuun, mutta ylimielisyydessään vieläkin odot-tavat työväen ummassa silmin allekirjoittavan mitä vain porva-rien taholta vaaditaan; samalla kehoitettiin työläisiä ottamaan selvä heille tarjottujen paperien sisällöstä ja ainoastaan siinä tapauksessa jos sen hyväksyvät, panemaan niihin nimensä.

Kirjotuksen alla oli Matin tavallisesti käyttämä nimimerkki (M. K—a), mutta kaikkeen siihen, mitä porvarit tässä ilmaisivat maanpetokseksi, oli Matti viaton ja minä syyllinen. En ole sitä koskaan salannut, en niinä aikoina Työmieheissä enkä muulloin. Asianlaita oli nimittäin seuraavalla tavalla:

Nimienkeräyksen piti alkaa Helsingissä lauantaina, miesten tultua työstä. Sentähden minä rupesin jo torstaina, perjantai illan lehteä varten, laatimaan kirjotusta siihen suuntaan kuin asiasta oli päätetty lausua. Jonkun matkaa kirjoitettuani, tuli siihen Matti ja kysyi mitä olin kirjoittamassa. Sanoin sen, ja Matti silloin huomautti pitävänsä asian niin tärkeänä, että hän vastaavana toimittajana tahtoi siitä itse kirjoittaa.

“Tee se”, myönsin, “mutta jatka tästä. Siinä on hyvä alku, suoraan keskelle asiaa, ilman eksoottisia vertauksia.”

Olin näet pitkin matkaa moittinut Matin kirjoitustapaa, ettei hän pysynyt asiassa, vaan useimmiten aluksi loruii kaikenlaista, jolla ei ollut suurtakaan yhteyttä kulloinkin käsiteltävän kysymyksen kanssa. Matti lupasi jatkavansa siitä, mihin olin lopettanut, ja minä ryhdyin muihin töihin. Matti myös näytti puuhailevan muissa tehtävissä, kunnes minä iltasella läksin toimistosta. Mutta kun hän asui toimitushuoneen vieressä, arvelin hänen myöhemmällä laittavan tuon artikkelin valmiiksi. Minä asuin kaukana kaupungin laidassa.

Kotimatalla minua kuitenkin alkoi vaivata ajatus, kuinka helposti Matti monasti saattoi unohtaa tärkeätkin asiat. Pistäysin sentähden erääseen matkan

varrella olevaan kahvilaan ja soitin Työmiehen toimistoon. Matti oli puhelimesta.

“Joko olet sen artikkelin kirjoittanut?” kysyin.

“En — eihän sitä ollut tarkotettu huomiseen lehteen”, kuulun vastaus.

“Huomiseenpa tietenkin! Muuten sillä ei ole mitään merkitystä. Ennenkuin työmiehet ovat lukeneet lauantain lehtensä, on heiltä jo nimet kerätty.”

“Hyvä on. Minä laitan sen valmiiksi heti ja vien laatikkoon.”

“Varmastiko?”

“Ihan varmasti!” vakuutti Matti. Silloin oli jo lähes puolen yön aika, joten vieläkin vähän epäilin, että tuleekohan tuo tehdyksi, ennenkuin uni voittaa miehen. Tuli se kuitenkin.

“Laatikolla” Matti tarkoitti kirjapainon ulko-ovelle asetettua kirjelaatikkoa, johon iltasin kirjapainon suljettua tapasimme viedä myöhästyneitä kirjoituksia. että latojat ne saisivat käsiinsä heti aamulla työhön tultuaan.

Niin tuli kirjoitus perjantain numeroon. Lauantaina se ei enää olisi herättänyt niin suurenmoista huomiota eikä olisi porvarien silmissä ollut niin selvää “maankavallusta”.

### **Kurikkavainot, kukkaskulkuueet ja muut lystit.**

Isänmaalliset koplakunnat toimivat nopeasti. Kun Suomalaisessa teatterissa sunnuntaina näyteltiin Arvid Järnefeltin “Samuel Cröell”, ja Matti oli sitä katsomassa lehteämme varten varatulla paikalla, vaadittiin hänen poistumaan teatterista sekä lopuksi talutettiin alas vanhan Arkadian portaita. “Suomalaisen työväen te nyt heittäte ulos!” oli Matti heille huutanut mennessään.

Minä istuin kaikessa rauhassa toimistossa tietämättä asiasta mitään, kun Matti hätäisesti soittaa minua tulemaan tuttuun kahvilaamme, sanoen itsellään olevan kerrottavana "etwas noch nicht dagewesenes" (jotain ennenkuulumatonta), kuten hänen sanansa sattuiivat. Siellä hän seikkaperäisesti kuvaili tapahtuman alusta loppuun. Mainita sopii, että isänmaallisena puristusvälineenä tässä tilaisuudessa oli esiintynyt teatteriorkesterin johtaja Robert Kajanus, Matin lankomies; hän se sai Matin — teatterin takia — täydetuksi lähemmään alkian varsinaista tappelua, johon yläriveillä istuva työväki jo oli alkanut valmistautua. Tämä Kajanus oli kauan vaikuttavimpia henkilöitä kaikissa isänmaallisissa neuvonpiteissä, kunnes vihdoinkin kumartamaan törkeimpiä väkivallan edustajia, saadaksensa elämisen apua itselleen ja soittajilleen, ja on kait jo aikaa ollut pyyhittyä isänmaallisten kirjoista.

Omasta puolestani en aluksi ollut selvillä siitä, kohdistuiko vaino oikeastaan meidän lehteemme vaiko yksin Mattiin henkilökohtaisesti. Sen sain heti nähdä. Työväenyhdistyksen "juttutuvassa" oli päätetty ostaa tukussa kaikki halvemmat liput seuraavaan näytönlöytään, ja jos Työmiehen edustajaa tullaan häiritsemään, tehdä tappelu ja ajaa heraskaiset ulos teatterista. Mutta Mattia ei saatu enää lähemmään teatteriin, sillä häntä ei haluttanut tapella. Sensijaan läksin minä sinne; istuin Työmiehen paikalle ja tein kaikkia yksityiskohtia myöten tarkalleen samat temput mitä Matti oli kertonut tehneensä silloin poisajoiltana. Mutta kukaan ei ollut minusta tietääkseenkään. Mielestäni olisi

se porvareista tehtävä ero vaatinut jonkunlaisen julkisen erojais-tappelun, sentapaisen kuin sitte vuosien kuluttua oli Hakasalmen torilla. Mutta sitä en saanut toimeen. Nurkissa kyllä nahistiin nytkin.

Sanomalehdet sitte yksi toisensa perästä leimasivat Matin kavaltaajaksi. On kuin kohtalon ivaa, että ensimmäiseksi niistä ehätti Su o m e t a r julkeine viitauksineen, kuinka Matti, päitsi epäilemättä jo saatua rahapalkkiota, myös toivoi venäjänkielen taitonsa nojalla voivansa kiivetä ties kuinka korkeihin valta-asemiin. Samoja syytöksiä — aiheettomia jos aiheellisiakin — saivat suomettarelaiset puolestaan sittemmin olojen yhä kärjistyessä niellä enemmän kuin kylläkseen. Toisenkin kerran valittivat sitä surkeutta, että kenenkään isänmaallisia vaikuttimia saatettiin epäillä. Mutta itse-pä tekivät alun.

Jostakin viikinkipesästä oli samalla annettu käsky häiritä Mattia kaduilla. Vähä väliä tuli vastaan herrasmies, joka hampaitaan kiristäen ärähti: "Förrä-daren Kurikka!" (Kavaltaja Kurikka). Minusta, joka tavallisesti olin Matin henkivartijana, oli hauskinda nähdä hienojen herrasnaikkosten suorittavan tätä kansallisvelvollisuuttaan. Ihailevin silmäyksin — sillä olihan Matti pulska mies ja tavallaan sankari-kin, jollaiseen naisten on mahdotonta olla ihastumatta — ja kovasti punastuen he kainosti sopersivat: "Föjjädajen Kujikka!" Nauroimme heille täydestä sydäimestä. Tätä urheilua ei kuitenkaan kestänyt monta päivää. Matti ajatti partansa, viiksetkin, ja leikkuutti tukkan-sa. Se muutti hänen ulkomuotonsa siinä määrässä, että lä-

heisten tuttaviansakin oli vaikea häntä heti tuntea; kadulla vainoaminen täytyi siitä syystä jättää sikseen.

Vastapainoksi järjestettiin työväen puolelta suuremmoinen kukkaskulkue Matin kunniaksi. Mielenosotukset kukkaislaitteilla olivat siihen aikaan päiväjärjestyksessä. Aleksanterin patsas oli toisinaan aivan seppeleitten peitossa, varsinkin pitivät porvarit huolta Lakia kuvaavan jalustaryhmän kukittamisesta — "kantoiivat heiniä leijonan nenän alle", kuten siitä heidän kiusakseen kirjoitiin Työmieheen. Se oli olevinaan vastalause hallitussuunnan muutoksen johdosta, ja mukamas niin ovelasti suunniteltu, ettei poliisin käynyt sitä estäminen. Minusta se oli kurjinta porvarillista matelevaisuutta ja lyhytnäköisyyttä tuon "Puolan pyövelin" paltominen, joka selkäänsä suojatakseen oli ollut pakotettu Suomen asioissa menettelemään ihmisiksi. Työväen kukkasaattuun keksijä ja innokkain puuhaaja oli sittemmin monista muista keksinnöistään tunnetuksi tullut "ihannetohtori" Alfred Tanner. Tähän aikaan hän ahkerasti luennoi työväelle, enimmäkseen luonnontieteellisistä aineista, ja kieltämättä melkoisella menestyksellä. Näissä luentotilaisuuksissa kerätyillä varoilla ostettiin Helsingin kukkakaupat melkein tyhjiksi, ja mitä komeimpia kukkalaitteita kantaen marssittiin Työväenyhdistykseltä kaupungin pääkatuja Työmiehen toimistoon, joka sijaitsi kaupungin hienoimmassa paikassa, Pohjois-Esplanaadikadun varrella, tosin piharakennuksessa. Pihä tuli väkeä niin täyteen kuin ikinä mahtui. Laulettiin, pidettiin puheita ja täytettiin toimitushuone lattiasia kattoon ylenmäärin mahtavil-

la kukkasrakenteilla. Ellen väärin muista, tuli se kukitus maksamaaan toista tuhatta markkaa, ja oli siinä keräilemistä vielä pitkäksi aikaa jälkeensä. Vielä vuosien kuluttua Mattia harmitti, että niin suuri kustannus meni verraten hukkaan, kun se ei edes tullut valokuvauksella ikuisitetuksi. Yksinään ei hän tahtonut esiintyä siinä kuvassa, ja muut toiset emme suostuneet valokuvattaviksi sellaisessa yrittitarhassa. Meistä koko homma oli narrimaista herraskaisten matkimista ja sitäpaitsi liiaksi persoonapalvelukseen vivahtavaa, oman sa vain pilaamaan Matin, jolla muutenkin oli sairaloista taipumusta suuruusunelmiin.

Porvarillisia tämä mielenosotus ärsytti, niinkuin sillä oli tarkotettukin. Kun kulkue alkumatkalla jostakin syystä hetkeksi pysähtyi Yliopistotalon kohdalle, kokoontui joukko ylioppilaita talonsa edustalle viheltämään ja naukumaan; pitkin matkaa hääri ympärillä tappelua hangottelevia herrasmiehiä. Sanomalehdet tietysti tekivät asiasta mitä myrkylisintä vävää, ruokottomasti haukkuen varsinkin naisia, joita kulkueessa oli huomattavan lukuisasti, ja joissa todella lienee ollut joku herrasmiesten "hämytuttava" joukossa. Yleinen mielihäly oli siksi kiihkeä, että milloin tahansa saattoi odottaa hyökkäystä toimistoomme tahi Matin kimppuun. Siltä varalta oli toimituksessa vötä muutamia vankkoja miehiä ja Matti hankki poliisikamarilta luvan kantaa asetta. Mitään yöllistä väkivallanyritystä ei kuitenkaan tapahtunut; päinväisin ei ollut mitään pelkäämistäkään niin keskikaupungilla.

Välittömänä seurauksena tästä kukkasjutusta oli toimistomme häätäminen herraskaisesta pai-



kastaan. Talon omistaja, kauppias Göhle, oli tosin hänkin niitä Työväenyhdistyksen wrightiläis-aikaisia "kunniajäseniä", kuten olutpatruuna Sinebrychoff ja monet muut, jotka yhdistystä perustettaessa olivat kertakaikkiaan suorittaneet elinkautisen jäsenmaksun, mutta mielipiteiltään hän oli viikinki. Jos ei hän itse olisikaan hoksannut innostua asiaan, oli pääkortteerilla käytettävänään keinoja, millä liikemies saatiin innostumaan — varsinkin niin ahtaalla oleva liikemies kuin Göhle, joka vähäistä myöhemmin joutui vararikoon. Ensimmäinen häätöyritys ei onnistunut, koska Göhle ei arvanut noudattaa lailisia muodollisuuksia. Tuli vain miesjoukon kanssa aikoen raastaa tavaroita pihalle. Me soitimme poliisikamariin, että tuntemattomia miehiä on tunkeutunut toimistoomme ja uhkaavat tehdä väkivaltaa. Sieltä tuli komisarjus ja ehkäsi häätö-aikkeen. Göhle kyllä tarjoutui suorittamaan aikomastaan laittomuudesta johtuvan sakon, mutta komisarjus huomautti, että siitä voi seurata vankeuttakin, ja sitäpaitsi oli hänen velvollisuutensa järjestysvallan edustajana estää lainrikosta tapahtumasta. Göhlen täytyi hankkia oikeudelta häätötuomio, jonka hän saikin sen nojalla, että huonesto oli vuokrattu Matin nimeen, yksityisasunnoksi eikä sanomalehden toimistoksi. Siihen meni kumminkin senverran aikaa, ettemme joutuneet kamppsuinemme kadulle, vaan ehdimme hankkia uuden huoneston kirjapainomme yhteydestä. Se sijaitsi aivan kenraalikuvernööriin palatsin vieressä, makkaratehtailija Baldaufin talossa Fabianin kadun varrella. Tämä Baldauf oli joko saksalainen tai juutalainen tai venäläinen tahi vähä ku-

takin, mutta joka tapauksessa Suomen oloihin sulautumaton, eikä tainnut olla raha-asioillakaan ohjattavissa, koska me häneltä saimme täyden rauhan pahimman vainon ajalla. Käytännöllisistä syistä emme heti hädän jälkeen voineet toimistoa sinne muuttaa, vaan täytyi se väliaikaisesti sijoittaa Työväenyhdistykselle, jossa silloin muutenkin oli ylen ahdasta.

Seuraava isku oli sähkövoiman katkaseminen painokoneeltamme. Vaikka sähkölaskut oli säännöllisesti suoritettu, lopetti yhtiö muutta mutkitta voiman antamisen painoomme. Tarkotus oli siten estää lehtemme ilmestyminen. Mutta kun siitä tuli tieto juttutupaan, lähti sieltä miesjoukko käsivoimin painokoneetta pyörittämään. Järjestyivät eri joukkueet, jotka vuoroiloin kävivät ottamassa lämpimänsä. Tekivät sen ilman palkkaa, vain innostuksesta asiaan, useakin raskaan päivätyön jatkoksi. Kun tätä kesti viikon toisensa perästä, näkivät porvarit vihdoin turhaksi yrittää tappaa lehteä sillä keinolla, ja sähköä saatiin taas. Paperin saanti myös aiottiin ehkäistä, mutta siinä porvarit olivat petollisia toisilleen, joten tiesimme sitä saavamme kiertoteitä. Sentähden voimmekin ylpeästi kirjottaa, että me "painamme lehtemme vaikka työmiesten paitoihin". Vasta paljoa myöhemmin onnistui porvarien hankkia Bobrikoffilta Työmiehelle lakkautus, mutta ainoastaan vähäksi aikaa — ja minkä syyn nojalla? Kun lueteltiin lakkotilassa olevat Helsingin leipuriliikkeet, niin se muka oli "eri kansankerroksien kiihottamista toisiansa vastaan"!

Tämän järjestetyn vainon ohessa tapahtui järjestymätön-

täkin. Työmiestä tilaajille kantavia lapsia häytyeltiin ja sen myyjiltä ryöstettiin lehdet, tallettavaksi katulikaan. Kun tämä hulikaanimaisuus alkoi kehittyä kiusalliseksi, lähetettiin juttutuvasta miehiä lapsille suojelejoiksi. He samalla ottivat lehtiä myydäkseen. Eräänäkin iltana tuli vastaan Työmiestä myyskennellen Eetu Salin, vaikka hän muuten tähän aikaan ankarasti tuomitsi meidän epäisänmaallisen kantamme ja sen johdosta porvarilehdissä jo julistettu "ehjimmäksi luonteeksi koko suomalaisessa työväenliikkeessä." Hänelle siis annettiin anteeksi, että oli ollut mukana vaalilafkossa.

Kansalaisadressi, joka kaiken tämän hälinän oli aiheuttanut, oli tällä välin ihan rauhassa alikirjoitettu. Helsingissä pidettiin asiasta yleinen kokous, jossa minun vastustava mielipiteeni ei saanut yhtään kannattajaa. Kaikki olivat joko jo kirjottaneet tahi lähtivät kirjottamaan siihen nimensä — Mattikin, vaikka en varmaan muista, ehtikö hänen allekirjotuksensa siihen enää. Tuota 525,000 kansalaisen nimi-kirjotuksella varustettua paperipinkkaa lähti sitte n. s. suuri lähetystö juhlallisesti kulettamaan Pietariin, mutta tsaari ei suvainnut ottaa vastaan lähetystöä eikä adressia. Jos olisi ollut edes sillä hyvä, että koko puuha näin olisi mennyt hukkaan, mutta syksymmällä suuri lähetystö uudestaan kokoontui Helsinkiin ja, korkeain viranomaisten antamia vihjauksia noudattaen, pani adressin menemään sitä helmikuun manifestin mukaista laitonta tietä, jota vastustamaan oli lähdetty! Noloimmin ei tämä nolo homma olisi voinut päättyä.

Väljen kireimmilläänkään ol-

lessa Matti ei menettänyt toivonsa päästä isänmaalliseen yhteisymmärrykseen porvarien kanssa. Alituisen toi hän tarkastettavaksemme milloin minkinlaisia naapurisovun ("modus vivendi") ehdotuksia, joita aikoi sitte tarjota porvarien johtomiehille. Minä puolestani kieltäydyin niillä päätäni vaivaamasta; "porvareilla on kyllin kykyjä ja varoja pitääkseen itse huolen asiostaan", oli ainainen vastaukseni, "pidetään me vain huolta omistamme." Eivät porvaritkaan hänen sinne tänne häilyviä suunnitelmiansa ottaneet huomioon. Vielä Turun kokouksessa, jossa itsenäinen työväenpuolue sitte kesällä perustettiin, esitti Matti oman ohjelmaluonnoksensa — niin epämääräisen ja ihanteellisen, että porvarisvapaamieliset kyllä olisivat voineet siihen yhtyä. Mutta Turun kokous ei hänen tekelettään ottanut edes vakavasti harkitakseen. Ennen sitä oli Matti jo eronnut Työmiehen toimituksesta ja valmistautui lähtemään Australian matkalleen.

Minua vastaan ei koskaan saatu toimeen kunnollista vainoa, vaikka, vaikka olin julkassut monta pahempaa kirjojutusta kuin tuo "Haaksirikkoon jouduttua" olikaan; olin mitä ilkeimmästi iskenyt isänmaallisuudella keinotekuvia nylkyreitä ja Svea-emos-ta hoilottavia kansan sortajia. Eräs arvossapidetty puoluetoveri, jolle olin kertonut syyllisyydestäni ja Matin todellisesta syyttömyydestä adressijupakassa, paljasti sen juurtajaksain Nya Presensissä, saadakseen siten vainukoirat usutetuksi kintereilleni. Mutta se oli turha vaiva. Minulla ei ollut niitä ulkonaisia edellytyksiä maankavaltajan maineeseen kuin Matilla. Kadulla

vainottavaksi vallan sopimaton, erikoisia tuntomerkkejä vailla ja herraskaisten parissa verraten vähän tunnettu.

### Arveluttavia "tosiasioita".

Ei kuitenkaan pidä luulla, että porvarit ihan ilman "asiallisia näytöksiä" olisivat todella itse uskoneet Mattia tahalliseksi maankavaltajaksi — miestä, joka kaikissa vaiheissa pysyi porvari- en luopumattomana ystävänä ja vielä kuolinhetkelläänkin oli sisimmältä olemukseltaan mahdollisimman intoisanmaallinen, yltiökansallinen porvari. Heillä täytyi noin raskaan syytöksen ja "kansan tuomion" tueksi olla vakavia tosiasioita, jotka tarpeen vaatiessa olisi voitu vaikka vierasmiehillä toteennäyttää.

Ne tosiasiat tässä tapauksessa kyllä eivät paljoa paina sille, joka sattuu tuntemaan todellisen asianlaidan, mutta Matin epäilyttävän entisyyden lisäksi ne ihmisesti riittivät aivan arvostelukyvottomälle suurelle yleisölle, joka tuollaisina kiihkoaikoina on aina valmis sokeasti uskomaan vaikka kuinka aluttomia ja miellettömiä huhuja.

Kaksi näistä tosiasioista olen jo kertonut oikeassa muodossaan. Kerrottakoon ne nyt siinä valaistuksessa, jonka huhu oli niille antanut, ja johon katuyleisö vilpittömästi uskoi kuin evankeliumiin.

Kenraalikuvernöörin palatsin luona oli vuosikokous, jossa odottelevilla vuosikoilla oli näkyvissä kenraalikuvernöörin pihaan vievä, Fabianin kadulle antava takaportti. Muutamat vuosikat olivat nähneet — lupasivat sen ottaa valalleen — Matin liivahtavan tuosta portista puolen yön tienoissa sinä yönä, jota seuraavana päivänä se maankaval-

luskirjoitus oli Työmieheissä. Joku vaalealta häämöttävä käärö oli nähty Matin kädessä. Siihen tarvitsi vain hiukan lisätä mielikuvituksesta, että yksi pääkaupungin arvokkaista lehdistä (muistaakseni se oli Hufudstadsbladet) jo uskalsi mainita summan — 10,000 markkaa — jonka Matti muka oli saanut Bobrikoffilta ilmiannostaan! Pimeän tähden vossikat eivät kuitenkaan huomanneet, että Matti pistäytyikin muutamia askeleita siitä sivussa olevasta kirjapainomme portista, viemässä tuon seuraavan päivän lehteen tulevan myöhästyneen käsikirjoituksen.

Tultuaan katkerasti ulosheitetyksi, oli Matti heti mennyt eräseen kahvilaan ja puhelimella ilmoittanut asiasta santarmipäällikölle. Etteivät paikalle sattuneet toiset kahvilavieraat ymmärtäisi, oli hän käyttänyt saksan kieltä. Tämäkin oli valallisesti todistettavissa. Vahinko vain, etteivät vierasmiehet viiptyneet vähän kauemmin, niin olisivat nähneet itse "santarmipäällikönkin" — minut, jolle Matti todella ilmotti tapauksesta, käyttäen ennen mainitsemani hyvin tavallisia saksankielisiä sanoja.

Kolmas juttu oli vanhempi ja sekavampi, emmekä koskaan tulleet tietämään, olivatko isänmaalliset päässeet siitä jälille vai eivätkö. Se olisi ollut pahin kaikista, suorastaan mahdoton tyydyttävästi selittää isänmaallisuuskiihkosta villiintyneille.

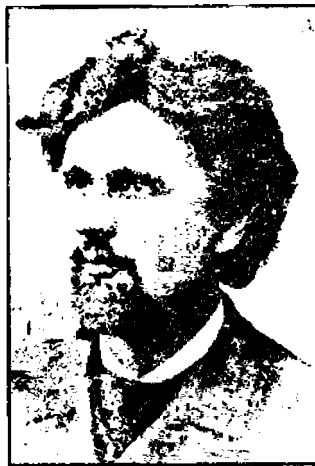
Asia oli tällainen. Joitakin kuukausia ennen tässä kerrottuja tapauksia, oli Helsinkiin saapunut siihen aikaan äkäisimmän suomisyöjällehden Moskovskija vedomostin kirjeenvaihtaja Messarosh, jonka piti itse paikalla ottaa selvä "suomalaisen separa-

tismin" todellisesta luonteesta. Sattumalta tutustui Matti tämän herrasmiehen tulkkina toimivaan suomalaiseseen, ja heti syntyi Mattin vilkkaassa mielessä valtiiovias tuuma: saattaa tuon tulkin avulla Messarosh tykkäänään toiselle tolalle — jos mahdollista, käännyttää hänet Suomelle ystävälliseksi, tahi jos se ei onnistuisi, kirjoittaa hänellä lehteen aivan puuta heinää. Tuosta suunnitelmasta ei kuitenkaan tullut mitään, koska se tulkki "oli täydellinen roisto", Mattin kertomuksen mukaan. Mutta ennenkuin hän sen oli saanut selville, oli hän tuolle "roistolle" lainannut venäjänkielen sanakirjansa. Kun Messaroshin vuodatuksia alkoi näkyä Moskovan lehdessä, otti yleisö tehdäkseen hänelle Helsingissä oleskelun tukalaksi. Hotellista, missä hän majaili, pakotettiin isäntä ajamaan hänet pois. Kun hän muutti toiseen hotelliin, tehtiin siellä sama tempu. Pian hänelle ei uskallettu antaa huonetta mistään ma-

japaikasta, ja Messarosh häätysi lähtemään kaupungista ja vihdoin koko maasta. Nyt tuossa sanakirjassa oli Mattin omakätisesti kirjottama nimi, ja mahdollista on, että jossakin majanmuutto-kiireessä isänmaalliset silmät olisivat sen huomanneet. Ehkä oli joku hotelliin siivoojatar sattumalta tai muu henkilö asianalkein tarkastellut Messaroshin kirjoja hänen poissa ollessaan? — Miten lie ollut, hiiskaustakaan ei tästä koskaan tullut meidän korvillemme; Messaroshin mentyä tulkki oli kauniisti toimittanut sanakirjan Matille takaisin.

Matti jo aikoili tämän viimeksimainitun aiheen nojalla ryhtyä sommittelemaan näytelmäkappaletta "maankavalluksestaan". siitä olisi tullut mainio teos, jos hänen olisi onnistunut siinä saada esille se traagillinen hullunkurisuus, mikä itse asiassa piili koko tässä maankavallusju-tussa.

Sointula, B. C., Marrask. 1916.  
A. B. Mäkelä.



Matti Kurikka